

KUVANKÄSITTELY KONSTANTIN NEUGODOV HS, KUVAT RAFAEL, VESA MOILANEN JA MARJA VÄÄNÄNEN LEHTIKUVA

Aseveljemme Israel

Toistasataa julkisuuden henkilöä vaatii Suomea lopettamaan asekaupan Israelin kanssa. He katsovat, että kauppapolitiikka pitkittää Lähi-idän konfliktia.

Anu Nousiainen HS

ENTINEN ULKOMINISTERI Erkki Tuomioja (sd), europarlamentaarikot **Heidi Hautala** (vihr), **Sirpa Pietikäinen** (kok) ja **Satu Hassi** (vihr), professorit **Martti Koskeniemi**, **Heikki Patomäki** ja **Pekka Koskinen**, elokuvaohjaaja **Aki Kaurismäki**... Näillä nimillä alkaa vetoamus, joka vaatii Suomea lopettamaan asekaupan Israelin kanssa.

Vetoamuksen allekirjoittajat syyttävät Suomea siitä, että se on kauppapolitiisilla valinnoillaan "tuenut tuntuvasti Israelin ase-teollisuuden suurimpia yhtiöitä" ja siten edistänyt Israelin valtion ja palestiinalaisten välisen konfliktin jatkumista Lähi-idässä.

Ihmisoikeusjärjestö ICAHD:n kokoomuksen vetoamuksessa on allekirjoittanut yli sata suomalaista: kansanedustajia, yliopistojen professoreita, toimittajia, näyttelijöitä, kirjailijoita, ohjaajia.

Vetoamuksessa vastustetaan sekä Suomen asevientä Israeliin että Puolustusvoimien israelilaisilta ase-yrityksiltä tekemiä hankintoja. Rahassa mitattuna hankintoja on ollut monikymmenkertaisesti enemmän kuin asevientä.

BRUNO JÄNTTI ON YKSI ICAHD Finland -järjestön jäsenistä, jotka ovat koonneet nimilistan. ICAHD (Israeli Committee Against House Demolitions) on Israelissa 1997 perustettu järjestö, joka vastustaa palestiinalaisalueiden miehitystä.

Jäntti ihmettelee, miten vähän Suomessa puhutaan – ja tiedetään – Israelin kanssa käytävästä asekaupasta.

"Israelilaiset asevoimat ovat hyvin integroituneet Israelin asevoimien kanssa. Ne hyötyvät Israelin käymistä sodista ja taistelukentällä tehtävästä tuotekehittelystä. Ostamalla aseita niiltä Suomi hyödyttää toimijoita, jotka eniten ylläpitävät Lähi-idän konfliktia", hän sanoo.

Jäntin mielestä on tekopyhää, että Suomi käy asekauppaa Israelin kanssa samaan aikaan, kun se ajaa YK:ssa sopimusta, joka kieltäisi asekaupan ihmisoikeusloukkauksiin syyllistyneiden maiden kanssa.

YK:n ihmisoikeusneuvosto totesi viimeksi syyskuussa, että Israel syyllistyi ihmisoikeusloukkauksiin, kun se toukokuussa 2010 iski Gazaan matkalla olleeseen avustus-

saattueseen. Israelin hyökkäystä Gazaan tammikuussa 2009 YK piti "tärkeimmäksi suhteettomana". Se arvioi sekä Israelin sotilaiden että Hamasin taistelijoiden syyllistyneen sotarikoksiin.

SUOMEN ASEHANKINNAT Israelista ovat olleet mittavia: yli 152 miljoonaa euroa vuodesta 1999 lähtien. Summalla on saatu viisisataa Spike-panssarintorjuntaohjusta, miehitettävää Ranger2-lentokoneita, Hornet-hävittäjien maaliinosisotusjärjestelmää sekä kenttäradioita ja viestintäjärjestelmiä.

Osa hankinnoista on tehty Yhdysvaltain ja Sveitsin kautta. Aseet on kuitenkin valmistettu israelilaisten lisensseillä, tai myyjäryhtymä ovat olleet israelilaisten asetehdäntä yrityksiä.

"Israelilaisten asevoimien tarjoukset ovat varmasti erittäin kilpailukykyisiä", Bruno Jäntti sanoo. Suomen kauppakumppanit ovat olleet Israelin suurin asevalmistaja Elbit Systems ja kolmanneksi suurin Rafael. ICAHD Finlandin työryhmän kokoamasta selvityksestä käy ilmi, että molempien valmistamien laitteita on käytetty iskuissa palestiinalaisia siviileitä vastaan.

"Rafaelin ja Elbitin liikevaihdosta iso osa tulee kaupasta muiden kuin Israelin asevoimien kanssa. EU ja Yhdysvallat ovat niiden tärkeimmät kauppakumppanit Israelin asevoimien ohella", Jäntti sanoo.

Elokuussa 2009, puoli vuotta Gazaan sodan jälkeen, Suomi hankki viestintäteknologiaa Elbitiltä 17 miljoonalla eurolla. Vain pari kuukautta aikaisemmin Norjan eläke-rahaston eettinen sijoitustoimikunta oli suosittanut, että rahasto siirtää Elbit-yhtiöön sijoitetut varansa muualle.

Norjalaiset eivät halunneet olla rahoittamassa yritystä, joka osallistui Länsirannan muurin rakentamiseen. Elbit toimitti muuria varten Torch-nimistä elektronista tunnistinta. Haagin kansainvälinen tuomioistuin katsoi vuonna 2004 muurin olevan kansainvälisen oikeuden vastainen ja määräsi sen purettavaksi. Israel ei ole noudattanut päätöstä.

ASEKAUPAN JULKINEN valvonta on jäänyt Suomessa kansalaisjärjestöjen ja jopa niiden yksittäisten jäsenten varaan. Kattavia vuosittaisia selvityksiä ei ole.

Tutkimuskoordinaattori **Jarmo Pykälä** Safer Globe Finland -järjestöstä havaitsi tämän perehtyessään Suomen asevienttiin Israeliin. Tiedot olivat hajallaan puolustusministeriön ja tullin tietokannoissa.

Pykälän mukaan Suomen merkittävin vienti Israeliin 2000-luvulla koostuu Spike-panssarintorjuntaohjusten hakupään rungoista, joiden alihankinta on tamperelainen Insta DefSec.

Osat on toimitettu israelilaiselle asevalmistajalle Rafaelille, joka puolestaan on ilmoittanut myyvänsä valmiit ohjukset Espanjalle, Puolaan ja Sloveniaan.

Jos nämä kaupat otetaan mukaan, päädytään yllättävään havaintoon: Suomi oli Yhdysvaltain jälkeen toiseksi merkittävin ohjusteknologian viejä Israeliin vuosina 2004–2007.

Rafael on Israelin armeijan entisen aseiden kehitys- ja tuotanto-osasto, joka vastasi myös Israelin ydinaseohjelman aseistuksesta. Se yhtiöitettiin 2002, mutta se on yhä Israelin puolustusministeriön omistuksessa.

Spike-osien lisäksi Suomesta on viety Israelin teleskoopimastoja, joita valmistaa suomalainen Mastsystem International. Yhtiön toimitusjohtajan **Heikki Miettinen** mukaan kaikki sen Israelin viemät mastot päätyvät sotilaalliseen käyttöön eli Israelin asevoimille.

"En voi muistaa ulkoa, mikä oli loppukäyttäjää, mutta 99 prosenttia meidän tuotteistamme menee sotilaalliseen käyttöön viestintäjärjestelmän osaksi", Miettinen sanoo.

ASEVIENTI VAATII vientilupaa. Sen myöntää puolustusministeriö. Epäselvissä tapauksissa se pyytää lausuntoa ulkoministeriöstä.

EU:lla on asevientiluvulle yhteiset kriteerit: vienti on kiellettyä, jos aseet aiheuttavat tai pitkittävät aseellisia konflikteja tai vaarantavat alueellisen rauhan, turvallisuuden tai vakauden.

Eikä tilanne Israelissa sitten vastaa tätä määritelmää? Puolustusministeriön vanhemman hallitussihteerin **Jaakko Tuloiselan** mielestä näin ei ole.

"Israeliin ei kohdistu kansainvälistä asevientikieltoa tai muuta pakotetta", hän huomauttaa. "Suomen linja on ollut hyvin pidetty, ja pysyyvää vientiä Israeliin on vähän."

Joensuulainen Mastsystems on välillä saanut vientilupaa Israeliin, välillä ei. "Nyt varmaan taas saimme, mutta olemme melkein menettäneet asiakkaamme siellä. Tämä on ollut semmoista soutamista ja huopaaamista. Israelilaiset ostavat samat tuotteet muualta", toimitusjohtaja Miettinen sanoo. Tuorein ajanjako, jolloin yhtiö ei saanut vientilupaa, oli vuoden 2008 lopulta vuoden 2009 kesään. "Silloin suurin osa israelilaisista asiakkaistamme vaihtoi toimittajaa, ja sen jälkeen myyntimme Israeliin on ollut varsin pientä."

PUOLUSTUSMINISTERIÖ EI tietävästi kertaakaan ole antanut asevientilupaa vastoin ulkoministeriön kantaa. Tutkija Jarmo Pykälä toteaa, että aseviennistä päättää tosiasiasa ulkoministeriö.

Mitä ulkoministeriö painottaa antaessaan oman lausuntonsa? Kohde-maan demokratiaa ja ihmisoikeuksia vai suomalaisen asevoimien taloudellisia etuja?

"Noudatamme tiukasti puolustusvoimien ja sotilaiden välillä olevaa EU:n yhteistä kantaa, joka sisältää muun muassa ihmisoikeudet. Kukin hakemus käsitellään tapauskohtaisesti", vastaa ministeriön asevientiyksikön päällikkö **Markku Virri**.

Pykälän mukaan vuonna 2008 Suomi epäsi joitakin vientilupia Sri Lankaan, Brasiliaan ja Venäjälle. "Sitä, mistä tuotteista oli kysymys, emme tiedä, koska hakemukset ovat salaisia", Pykälä sanoo. Valtaosa Suomen sotatarvikkeviennistä päättyy EU:hun ja OECD-maihin. Kolmanneksi tärkein vientikohde on kuitenkin konfliktiterkka Lähi-itä. Sen osuus viime vuosina on ollut enimmillään seitsemän prosenttia Suomen aseviennistä.

Suomi on vienyt sotatarvikkeita Israelin lisäksi muun muassa Turkkiin, Egyptiin, Saudi-Arabiaan, Jordaniaan ja Omaniin.

VIENTILUPA ON EVÄTTÄVÄ myös, jos on vaara, että tuotteet jälleenviedään kolmanteen maahan, jossa niitä käytetään väärin, esimerkiksi sortotoimiin maan sisällä.

"Vientiluvan myöntämisen edellytyksenä on, että tuotteiden loppukäyttö ilmoitetaan. Lisäksi vaaditaan loppukäyttäjätodistus, jossa loppukäyttäjät sitoutuu siihen, ettei tuotteita jälleenviedä", puolustusministeriön Tuloisela sanoo.

Hän pitää loppukäyttötodistuksia luotettavina.

"Ei ole tiedossa tapauksia, joissa niitä olisi rikottu."

Kansalaisjärjestöissä tähän ei uskota. "Britannia epäilee, että Israel on rikkinen loppukäyttäjäsopimuksia", Bruno Jäntti sanoo. Jarmo Pykälän mukaan suomalaiset viranomaiset tietävät, minne suomalaisia aseita viedään, mutta he eivät pysty valvomaan, missä aseita lopulta käytetään: "Sitä, mihin suomalaisia aseita on päätynyt, ei välttämättä tiedä kauhean hyvin kukaan."

Jouko Tuloiselan mukaan puolustusministeriön tiedossa ei ole, että suomalaisia aseita olisi parhailaan käytössä konfliktialueilla. Samaa mieltä ollaan ulkoministeriössä, vaikka esimerkiksi Yhdysvallat saa viedä Suomesta sille myyjä aseita vapaasti mihin ikinä haluaa, vaikkapa Pakistaniin tai Irakiin.

"Jos havaintoja suomalaiskalustosta kriisialueilla on, olemme erittäin kiinnostuneita kuulemaan asiasta", Tuloisela sanoo.

VÄHITEN TIETOA on siitä, minne päätyvät ns. kaksikäyttö- tai siviilikäyttötuotteet, joita voidaan käyttää myös taistelussa. Tällaisia siviililaitteita ovat esimerkiksi Vaisalan valmistamat säähavaintolaitteet.

Jarmo Pykälän mukaan niitä ei ole Suomessa määrättyä puolustustarvikkeiksi, joille pitää hakea vientilupaa. Vaisala on kuitenkin tehnyt läheistä yhteistyötä eri maiden puolustusvoimien kanssa vuosia, ja se markkinoi laitteitaan avoimesti myös sotavoimille.

Vaisalan myyntiesiinteen mukaan säähavaintolaitteet "voivat dramaattisesti parantaa aseiden toimintakykyä". Ns. Tacmet-järjestelmää markkinoidaan "taisteluissa testatuksi ratkaisuksi", joka sopii esimerkiksi miehittämättömiä lentokoneita käyttäessä.

Esimerkiksi Yhdysvaltain ilmajos on vaara, että tuotteet jälleenviedään kolmanteen maahan, jossa niitä käytetään väärin, esimerkiksi sortotoimiin maan sisällä.

Entä onko Vaisala myynyt laitteita Israelin puolustusvoimille? "Israel kuuluu näihin maihin, jotka eivät julkista puolustusvoimien hankintoja. Meillä ei ole mahdollisuutta sanoa edes sitä, olemmeko vai emmekö ole heidän toimittajansa", vastaa Vaisalan Weather Critical Operations -liiketoiminnan vetäjä **Kai Konola**.

Onko tuo tulkittava niin, että Vaisala on toimittanut säähavaintolaitteita Israelin asevoimille?

"En voi kommentoida. Meidän sopimuksemme eivät mahdollista meidän sanovan asiasta mitään."

IHMISOIKEUSJÄRJESTÖ Amnesty kehotti Israelin ja Hamasin asekauppakumppaneita täydelliseen vientikieltoon Gazaan sodan aikana tammikuussa 2009.

"Kannanotomme koski sitä tilannetta eikä enää ole sellaisenaan voimassa", sanoo järjestön Suomen-osaston toiminnanjohtaja **Frank Johansson**.

"Me vastustamme asevientä vain sellaisissa tapauksissa, joissa tiedetään, että nimenomaan näitä aseita käytetään ihmisoikeusloukkauksiin. Kun suomalaista ohjusteknologiaa on jatkojalostettu Israelissa ja viety sitten esimerkiksi Puolaan, emme ole sitä vastustaneet. Olettaisiin kuulemaan, että Puola käyttäisi näitä aseita ihmisoikeusloukkauksiin."

"Siihen meillä ei ole kantaa, onko Suomi ehkä näin tukemassa Israelin asevoimien asevoimien."

KANSANEDUSTAJA Erkki Tuomioja oli ulkoministerinä, kun valtioneuvosto antoi Insta DefSecille luvan viedä Rafaelille Israelin Spike-panssarintorjuntaohjusten lämpökameroita ja 3 072 hakupään runkoa.

Tuomioja sanoo allekirjoittaneensa asekauppaa vastustavan vetoamuksen siksi, ettei Israelia enää voi eikä pidä kohdella asekauppoissa normaalin kumppanina.

"Ei niin kauan kuin se jatkaa siirtokuntien laajentamista ja laitonta miehitystään palestiinalaisalueilla eikä osoita uskottavia merkkejä aidosta pyrkimyksestä kestävään rauhanositteluun."